

Vzdělávání a profesní rozvoj učitelů mateřských škol v Polské republice

Lucie Zormanová

Instytut Pedagogiki, Zakład Dydaktyki Ogólnej i Pedeutologii,
Uniwersytet Śląski

Úvod

Rozvoj školství v Polské republice souvisí se společenskými, politickými a ekonomickými změnami. Polské školství je ve frekvenci co 4-8 let reformováno. Tyto časté reformy čelí kritice jak učitelů pracujících v mateřských, základních či středních školách, tak také vysokoškolských pedagogů. Z pohledů polských pedagogů by školství nemělo být experimentem v rukou vlády, neustále změny vedou k chaosu ve školství (Dereň, 2011).

Příprava polských učitelů mateřských škol z historického pohledu – vývoj a současnost

Příprava učitelů pro předškolní vzdělávání má své kořeny v 19. století, kdy začaly podle Froeblova systému vznikat první opatrovny (ochronka) a dětské zahrádky, které se pak ujaly také v Polsku. První opatrovna byla založena roku 1837 ve Varšavě a za její moderní pedagogickou koncepcí, která se opírala o myšlenky Jana Svobody a Friedricha Froebela, stál Teofil Stanisław Nowosielski (Bobrowska-Nowak, 1978)

Jméno Fridricha Froebela je pak také spojováno se zrodem prvního kurzu pro pěstouny a pěstounky (freblanky), v nichž se muži a ženy měly učit jak pracovat s dětmi. V té době muži pracující

v opatrovnách nebyly ničím neobvyklým (Bobrowska-Nowak, 1978).

Důležitost pedagogické přípravy osob vzdělávajících děti v raném věku byla však doceněn mnohem později. Navíc jak opatrovny, tak také příprava pěstounek měla různorodý charakter, který souvisel s polickými podmínkami v jednotlivých částech dnešního Polska, které bylo rozděleno pod Rakousko, Prusko a Rusko (Zormanová, Szafrńska-Gajzdica, 2017).

K důležitým osobnostem, které se na konci 19. století na území dnešního Polska zasloužily o rozvoj předškolní výchovypatří Maria Weryho-Radziwiłłowiczowa, která v roce 1887 otevřela modelovou freblovskou opatrovnu, sloužící dětem, ale také poskytující vzdělávání pěstounkám těchto opatroven. Tato žena stále také za založením Společnosti pro předškolní výchovu (*Towarzystwo Wychowania Przedszkolnego*), která v roce 1904 začala provozovat první výchovně vzdělávací instituce pro pěstounky pracující v opatrovnách (Wroczyński, 1980), po roce 1918 plnila funkci Referátu předškolní výchovy (*Referat Wychowania Przedszkolnego*) v rezortu osvěty, zpracovala Směrnice pro osoby zakládající a provozující mateřské školy včetně plánů budov (*Wskazówki dla osob zakładających i prowadzących ochronki z planami budynków*), byla šéfredaktorkou dvouměsíčníku Předškolní výchova (*Wychowanie Przedszkolne*), který začal vycházet v roce 1925 (Chodakowska, 1980). Významným představitelem rozvoje předškolní výchovy a vzdělávání v dnešním Polsku byl také Stanisław Karpowicz, významný polský pedagog druhé poloviny 19. století a počátku 20. století, autor řady pedagogických děl-např. Jakou školu potřebujeme? (*Jakiej potrzeba nam szkoły*), Ideály a současné výchovné metody (*Idealy i metoda wychowania współczesnego*), zakladatel experimentální instituce určené pro děti od 5 do 10 let, Dětského domu (*Dom Dziecięcy*) založeného roku 1911 ve Varšavě, zaměřeného na všestranný rozvoj dítěte

individuální přístup (Leżańska, 1998). S. Karpowicz se také významným způsobem podílel na rozvoji vzdělávání vychovatelek mateřských škol, a to vytvořením vlastní koncepce vzdělávání učitelek mateřských škol (Leżańska, 1998). Organizovat tzv. Pedagogické kurzy pro učitelek mateřských škol (*Kursy Pedagogiczne dla Wychowawczyń Przedszkoli*). Za hlavní úkoly vzdělávání vychovatelek mateřských škol považoval: poznat charakter dítěte, ujasnit si jakých změn u vychovávaného jedince chceme dosáhnout, seznámit se s výchovými a výukovými metodami. Podle Karpowicze nabytím teoretických znalostí pedagogiky, psychologie, biologie a filozofie se z člověka nestane dobrý učitel. Důležitá je tvořivost, reflexe, znalosti pedagogické diagnostiky, předvídaní změn (Śleziński, 2015)

Začátek 20. století přinesl zvýšení počtu opatroven (jejich počet se nejvíce zvýšil za první světové války, kdy vznikla síť opatroven různého typu) vyšší zájem o rozvoj pedagogických kompetencí pěstounek a na druhé straně rozvoj zájmu o sociální a pedagogickou problematiku (Zormanová, Szafránska-Gajzdica, 2017).

Roku 1906 se konal ve Varšavě Sjezd pěstounek, na němž byly schváleny první směrnice, týkající se pracovních podmínek a profesního vzdělávání pěstounek ve venkovských opatrovnách. Tato usnesení iniciovala freblovské kurzy pro pěstounky v opatrovnách, které byly do roku 1914 jednoleté, poté dvouleté (Bobrowska-Nowak, 1978).

Po získání samostatnosti Polska dochází k rozvoji institucí předškolní výchovy a vzdělávání, důtrza je také kladen na vzdělávání pěstounek. Prvním významným krokem je pokus o úpravu organizace a cíle opatroven jako pracovišť pro předškolní vzdělávání stanovených na sjezdech učitelů organizovaných v roce 1917 a 1918. Po získání samostatnosti Polska se v roce 1919 konal také Sněm učitelů, na kterém poprvé zaněl pojem mateřská škola (przedszkole),

namísto do té doby užívaného pojmu opatrovny (ochronki). V rámci tohoto Sněmu učitelů, bylo poukázáno důležitost vzdělávání pěstounek. V letech 1923-1928 se vzdělávání pěstounek prodloužilo, ministerstvem školství byly organizovány dvouleté kursy pro pěstounky pracující v opatrovnách (Balcerek, 1978).

Pojem mateřská škola byl poprvé uzákoněn až v roce 1932, kdy vešel v platnost Nový zákon o školské soustavě vypracovaný J. Jędrzejewiczem, který byl schválen polskou vládou dne 11. března 1932 roku (Bobrowska-Nowak, 1978). V tomto zákoně byly rovněž stanoveny požadavky týkající se vzdělávání učitelek mateřských škol, s vymezením dvou cest vedoucích k získání potřebné kvalifikace. Potřebnou kvalifikaci bylo možno získat absolvováním čtyřleté pedagogické školy (*seminarium nauczycielskie*) pro učitelky mateřských škol, které byly určen pro kandidátky, které ukončily alespoň 6 tříd základní školy a měly tedy 13 let, či ve dvouletých pedagogických lyceích, určených pro dívky, které ukončily měšťanskou školu či první čtyři roky gymnázia a měly tedy alespoň 16 let. Obě školy poskytovaly svým studentkám neúplné středoškolské vzdělání zakončené zkouškou, nikoliv však maturitní (Ustawa o ustroju szkolnictwa, 1932). Zmíněné školy byly orientovány především pro praktickou přípravu svých studentek na jejich pozdější uplatnění v mateřské škole a od roku 1950 začaly zakládat vlastní mateřské školy, v nichž studentky získávaly pedagogickou praxi, tzv. szkoły ćwiczeń.

V roce 1955 se začaly učitelky mateřských škol vzdělávat ve čtyřletých pedagogických lyceích, zakončených maturitní zkouškou, přičemž v roce 1957 byla délka studia stanovena na 5 let (Dereń, 2011). Až do roku 1973 postačovalo učitelům mateřských škol středoškolské vzdělání v tzv. pedagogických lyceích. Jednalo se o úplné středoškolské vzdělání zakončeno maturitní zkouškou, která opravňovala k práci učitele v mateřské škole nebo ke studiu na vysoké škole (Pęcharski, 1981). Pedagogická lycea byla svými

abysolventy velmi odbře oceňována, byla považována za školy, které kvalitně připravují učitele (Woskowski, 1964).

V letech 1974 až 1984 fungovaly vzdělávací instituce, tzv. učitelská studia (*studia nauczycielskie*) zajišťující denní i dálkové studium, jež přijímaly absolventy základních škol i středních škol. Absolventi základních škol zde studovali 12 semestrů, absolventi gymnázií ali 4 semestry, absolventi uměleckých středních škol 3 semestry. Studenti, kteří započali studium na těchto institutech již po absolvování základní školy, zde po ukončení 8 semestrů skládali maturitní zkoušku, což byl nezbytný předpoklad k dalšímu pokračování ve studiu, které trvalo další čtyři semestry (Zormanová, Szafranska-Gajzdica, 2017). Studium dálkové nebo večerní bylo realizováno v délce 2 semestrů (Jung-Miklaszewska, 2000).

Po roce 1984 byly tyto školy modifikovány na vysoké školy pedagogické. Některé vzdělávací instituce pro učitele mateřských škol se staly součástí univerzit již dříve fungujících (univerzity tohoto typu najdeme ve městech Warszawa, Łódz). V 90. letech se síť vysokých škol pedagogických natolik rozrostla, že vysoká škola s pedagogickým zaměřením od té doby existuje již v každém větším polském městě (Kautz, 2011).

Kvalifikační požadavky pro učitele mateřských škol

Ve většině zemí Evropské unie se stal současným trendem pro předškolní pedagogy požadavek vysokoškolského vzdělání (Syslová, Borkovcová, Průcha, 2014).

Kvalifikační požadavky pro učitele mateřských škol upravuje Ministerstvo národního vzdělávání (*Ministerstwo Edukacji Narodowej*), což je ekvivalent našeho Ministerstva školství. O kvalifikaci vyžadované od učitele, povinnostech a právech učitele, kariérním systému pojednává Charta učitele (*Karty nauczyciela*),

kteřá vešla v platnost v roce 1982 a byla naposledy novelizován v roce 2017. Na základě Charty učitele a Zákona o vysokých školách byly stanoveny vzdělávací standardy pro pedagogické obory v rámci vysokoškolského studia, a to v bakalářském studiu, navazujícím magisterském studiu i v rámci celoživotního vzdělávání. Pedagogické obory, včetně pregraduální přípravy učitelů mateřských škol či pregraduální přípravy učitelů pro 1. stupeň základní školy, jsou v současné době realizovány pouze ve formě bakalářského a navazujícího magisterského studia, neexistuje pětileté magisterské studium těchto studijních oborů.

V těchto vzdělávacích standardech je jasně, podrobně a srozumitelně popsán profil absolventa a jeho profesní kompetence, požadavky na přípravu studentů daného studijního oboru.

V Polsku jsou studijní programy připravující učitele mateřských škol většinou organizovány jako dvouoborová studia. Tato dvouoborová studia jsou složena ze dvou specializací, z nichž jedna je hlavní a druhá vedlejší (Klim-Klimaszewska, Zacharuk, 2009). Dvouoborové studijní programy jsou realizovány v rámci bakalářského studia a navazujícího magisterského studia.

V případě budoucích učitelů mateřských škol se nejčastěji setkáváme s touto kombinací studijních oborů: Primární a preprimární pedagogika. Studijní obor Primární a preprimární pedagogika poskytuje společnou přípravu učitelů pro mateřské školy a 1.-3. ročník základní školy (odpovídající našemu prvnímu stupni ZŠ). Tato společná příprava učitelů mateřských škol a učitelů primárních škol není v Evropě výjimkou, podobně je tato příprava zavedena také v Irsku, Velké Británii, Francii, Nizozemí (Oberrhumer, Shreyer, Neuman, 2010)

Preprimární a primární pedagogiku lze studovat v rámci bakalářského a navazujícího magisterského studijního programu, a také v rámci celoživotního vzdělávání, které je určeno pro osoby

mající ukončené vysokoškolské studium a navíc mající pedagogické minimum vystudované v rámci vysokoškolského studia nebo v rámci celoživotního vzdělávání.

Studijní obory realizující pregraduální přípravu učitelů mateřských škol mají na různých univerzitách a vysokých školách různé názvy a různá zaměření. Setkáváme se nejčastěji s těmito názvy studijních oborech: Předškolní pedagogika a pedagogika 1. stupně ZŠ (*Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna*), Vzdělávání na 1. stupni ZŠ a předškolní výchova (*Kształcenie wczesnoszkolne z wychowaniem przedszkolnym*), Předškolní vzdělávání a vzdělávání na 1. stupni ZŠ (*Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna*), Integrované vzdělávání na 1. stupni ZŠ a předškolní výchova (*Zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne*), Pedagogika dětského věku (*Pedagogika wieku dziecięcego*), Počáteční vzdělávání (*Wczesna edukacja*), Primární a předškolní vzdělávání s učitelstvím anglického jazyka (*Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna z wczesnym nauczaniem języka angielskiego*), Počáteční vzdělávání s učitelstvím anglického jazyka (*Wczesna edukacja z językiem angielskim*), Pedagogika malého dítěte s předškolní výchovou (*Pedagogika małego dziecka z wychowaniem przedszkolnym*), Preprimární a primární pedagogika s pedagogickou terapií (*Pedagogika wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne z terapią pedagogiczną*), Počáteční vzdělávání s pedagogickou terapií (*Wczesna edukacja z terapią pedagogiczną*), Počáteční vzdělávání s logopedií (*Wczesna edukacja z logopedią*), Předškolní vzdělávání a vzdělávání na 1. stupni ZŠ s učitelstvím výtvarné výchovy (*Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna z edukacją artystyczną*), Předškolní výchova s včasnou podporou vývoje dítěte (*Wychowanie przedszkola z wczesnym wspomaganiem rozwoju dziecka*), Předškolní pedagogika s učitelstvím cizího jazyka (*Wychowanie przedszkolne z nauczaniem języka obcego*), Preprimární a primární pedagogika

s pedagogikou Montessori (*Pedagogika wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne z pedagogiką Montessori*).

Další vzdělávání učitelů

Další vzdělávání učitelů je organizováno vzdělávacími institucemi řízenými Ministerstvem národního vzdělávání (*Ministerstwo Edukacji Narodowej - MEN*) a také veřejné a soukromé vzdělávací instituce, které jsou řízeny územními samosprávami na úrovni základních územně samosprávných celků, vyšších územně samosprávných celků (Znowelizowana ustawa o systemie oświaty, 2018). Nejznámější vzdělávací institucí národního významu je Centrum rozvoje vzdělávání (*Ośrodek Rozwoju Edukacji*), jehož cílem je zvýšení kvality vzdělávání pomocí podpory škol, vzdělávacích institucí, učitelů, vychovatelů v realizování svých úkolů. Tato vzdělávací instituce si klade také za cíl pomáhat učitelům adaptovat se na změny ve školství související s reformami vzdělávacího systému. Centrum rozvoje vzdělávání spolupracuje s lokálními institucemi, s partnery národního a zahraničního významu, např. Centrální zkušební komisí (*Centralna Komisja Egzaminacyjna*), která slouží k přípravě a organizaci státem organizovaných zkoušek jako je maturitní zkouška, zkouška potvrzující získání kvalifikace (*egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe*).

Ministerstvem národního vzdělávání je řízená také vzdělávací instituce národního významu pod názvem Krajské centrum podpory profesního a celoživotního vzdělávání (*Krajowy Ośrodek Wspomagania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej*).

Důležitou vzdělávací institucí je také Polonistické učitelské centrum (*Polonijne Centrum Nauczycielskie*), které si klade za úkol napomáhat profesnímu rozvoji učitelů polského jazyka, a to i učitelům polského jazyka, kteří učí v zahraničí.

Vedle těchto institucí fungují také vzdělávací instituce určené pro další vzdělávání učitelů uměleckých škol, které jsou řízeny Ministerstvem kultury a národního dědictví (*Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego*). (Szempruch, 2013).

Kariérní systém

Od roku 2000 platí kariérní systém, který je uveden v Chartě učitele, jež legislativně upravuje práva a povinnosti učitelů. Charta učitele legislativně stanovuje platové ohodnocení učitele, druhy příplatků, týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti učitele, povinnosti a práva ředitele školy, řádnou dovolenou učitelů, popisuje kariérní systém a požadavky pro získání jednotlivých kariérních stupňů (Zormanová, 2015).

Kariérní systém není pro učitele povinný, každý učitel se sám rozhoduje, zda chce dosahovat dalších kariérních stupňů. Pro dosažení jednotlivých kariérních stupňů musí učitelé splnit jasně formulované požadavky stanovené Ministerstvem národního vzdělávání v Chartě učitele.

Kariérní stupně

V Polsku je možno dosáhnout těchto čtyřech kariérních stupňů:

- a) Učitel stážista
- b) Učitel smluvní
- c) Učitel jmenovaný
- d) Učitel diplomovaný

Učitel stážista

Jedná se o první stupeň kariérního řádu. Začínající učitel, pokud je zaměstnán na pracovní smlouvu na dobu určitou ne kratší než dva roky, alespoň na půl úvazku, se stává učitelem-stážistou a může se začít snažit o získání vyššího stupně kariérního řádu, tzv. učitele

smluvního. Pokud by nebyla splněna jedna z těchto podmínek, např. učitel by byl zaměstnán na kratší dobu než jeden rok, na menší úvazek než je půl úvazku, pak by tento učitel nemohl začít „dráhu“ k získání vyššího stupně kariérního systému.

Začínající učitel požádá ředitele na počátku školního roku o stáž v délce 1 rok a devět měsíců. Na základě žádosti je začínajícímu učiteli přidělen mentor, který pomáhá začínajícímu učiteli s přípravami na vyučovací hodinu, s vypracováním plánu rozvoje a také hospituje na výuce začínajícího učitele, z čehož pak mentor vypracuje posudek, který předkládá řediteli (Pecyna, 2016b).

V rámci stáže je po začínajícím učiteli požadováno aby:

1. Spolupracoval se svým mentorem – především pokud jde o konzultace související s vypracováním plánu rozvoje.
2. Vypracoval individuální plán rozvoje – začínající učitel vypracuje plán rozvoje, který musí splnit předem dané požadavky, jež jsou stanoveny v usnesení Ministerstva národního vzdělání ze dne 1.března 2016 o otázce získávání stupňů kariérního řádu učitelů. Tento plán rozvoje následně začínající učitel předkládá řediteli ke schválení. Ředitel následně může plán rozvoje schválit či může požadovat úpravy. Tyto ředitelem požadované úpravy musí začínající učitel plně akceptovat, plán rozvoje dle požadavků ředitele upravit a předložit k opětovanému schválení (Pecyna, 2016a).
V době trvání stáže učitel může v plánu rozvoje udělat změny, pouze však se souhlasem ředitele. Také ředitel může v odůvodněných případech sám vyzvat učitele, aby ve svém plánu rozvoje udělal změny i v době trvání stáže.
3. Hospitoval a realizoval výuku – učitel - stážista musí alespoň jednou do měsíce hospitovat ve výuce svého mentora či jiných učitelů. Také povinností mentora je alespoň jednou měsíčně hospitovat na výuce začínajícího

učitele. V obou případech je hospitace předem naplánována a je předem sestaven harmonogram hospitací. Po obou hospitacích je provedena konzultace mentora se začínajícím učitelem o právě viděné či realizované výuce. Některé hospitace výuky začínajícího učitele mohou být také realizovány ředitelem (Pecyna, 2016b)

4. Rozvíjel dovednosti a spolupracoval s dalšími pracovníky mateřské školy a rodiči dětí –ředitel plánuje a stanovuje další vzdělávání začínajícího učitele. Úkolem učitele-stážisty je navázání spolupráce se speciálním pedagogem a psychologem. Důležitým úkolem je také spolupráce s rodiči dětí. Učitel má také za úkol poznat organizace a insituce, se kterými mateřská škola spolupracuje (Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej, 2018).
5. Poznával organizaci a zásady fungování mateřské školy – začínající učitel se musí seznámit s organizací a zásadami fungování mateřské školy, přičemž se především jedná o poznávání předpisů týkajících se fungování mateřské školy, pedagogické dokumentace, předpisů týkající se bezpečnosti a hygienických předpisů. Učitel se musí seznámit především s těmito dokumenty: statut mateřské školy, koncepce mateřské školy, předpisy týkající se dětí nebo pracovníků mateřské školy. Také se musí seznámit s nejdůležitějšími zákony a ustanoveními týkající se jeho práce: Chartou učitele, Zákoníkem práce. Musí se seznámit také s rámcovým vzdělávacím programem pro mateřské školy (Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej, 2018).

Ukončení stáže

Po ukončení stáže učitel předkládá řediteli zprávu o realizaci rozvojového plánu. Mentor předkládá řediteli hodnocení profesního výkonu stážisty.

Pokud je hodnocení mentora pozitivní, vypracuje na jeho podkladě a na základě plnění stážistova plánu rozvoje ředitel své písemné hodnocení začínajícího učitele. Pokud je toto hodnocení také pozitivní, pak na konci školního roku učitele čeká komisionální zkouška. Zkušební komise se skládá z ředitele, mentora, zástupce orgánu odpovědného za pedagogický dohled, zástupce orgánu, který provozuje školu, experta ze seznamu expertů stanovených přes Ministerstvo národního vzdělávání. V rámci této komisionální zkoušky učitel představuje sebehodnocení plnění vlastního plánu rozvoje a komise mu následně klade otázky. Zkušební komise pak výkon učitele hodnotí, a to body od 0 do 10, přičemž pozitivní hodnocení je od 7 bodů výše.

Pokud učitel u komisionálního zkoušky obstojí, stane se učitelem smluvním, kterému přísluší plat ve výši 111 % základu. Stážista dostává 100 % základu (Narožnik, 2018).

Učitel smluvní

1. Od ustanovení smluvním učitelem může učitel po třech letech pedagogické praxe požádat ředitele o umožnění další stáže, která trvá dva roky a devět měsíců, s cílem zlepšit efektivitu výuky. Pro uchazeče s titulem doktora je možné zkrátit délku stáže na rok a 9 měsíců. Zkrácenou délku stáže mohou mít také uchazeči o učitele jmenovaného, kteří získali stupeň učitele smluvního bez realizace stáže podle článku 9 paragrafu 3, jelikož mají alespoň pětiletou pedagogickou praxi a významné profesní úspěchy. Aby se učitel mohl ucházet o vyšší stupeň kariérního systému, o stupeň učitele jmenovaného, musí být zaměstnán alespoň na půl úvazku v jedné nebo několika mateřských školách ((Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej, 2018).

Na počátku stáže učitel opět vypracuje plán rozvoje, který předloží řediteli ke schválení. Ten jej buď schválí nebo neschválí či může požadovat úpravy. Tyto ředitelem požadované úpravy musí začínající učitel plně akceptovat, plán rozvoje dle požadavků ředitele upravit a předložit k opětovanému schválení (Pecyna, 2016b)

V rámci této stáže je opět učiteli přidělen mentor, který dochází k učiteli na hospitace a pomáhá mu vytvořit plán rozvoje. I zde je opět velmi důležité, aby učitel spolupracoval s mentorem. Mentor musí hospitovat alespoň na 4 hodinách výuky ve školním roce u daného učitele a ředitel musí hospitovat alespoň na jedné hodině výuky ve školním roce u daného učitele. Po hospitacích je opět nutné, aby byly provedeny konzultace týkající se hospitací mezi učitelem a mentorem či učitelem a ředitelem. Dále je po učiteli vyžadováno, aby realizoval alespoň dvě hodiny „otevřené výuky“ pro ostatní učitele dané mateřské školy a učitele-metodického poradce, se kterým má učitel po realizaci výuky možnost zkonzultovat svůj výkon (Pecyna, 2016b).

Od učitele na tomto stupni se žádá, aby realizoval pedagogickou činnost, která zvýší kvalitu školy, efektivně řešil problémy nezletilých žáků, diagnostikoval potřeby dětí a těchto vědomostí využíval ve své práci s dětmi, motivoval a aktivizoval děti, byl schopen vlastní sebereflexe a sebevaluace, dělil se svými vědomosti a dovednostmi s dalšími učiteli, znal zákony a předpisy týkající se školství, rozuměl vlivu prostředí na rozvoj dítěte, ovládal ICT technologie a využíval je ve své práci (Pecyna, 2017a).

Ukončení stáže

Po ukončení stáže učitel předkládá řediteli zprávu o realizaci rozvojového plánu.

Mentor na konci stáže vypracuje pro ředitele posudek na učitele, který slouží jako podklad pro hodnocení ředitele. K dosažení

vyššího kariérního stupně učitel opět předstupuje před zkušební komisi, která se skládá z ředitele, mentora, zástupce orgánu odpovědného za pedagogický dohled, zástupce orgánu, který provozuje školu a dvou expertů ze seznamu expertů Ministerstva národního vzdělávání (Narožnik, 2018). Ke komisionální zkoušce si učitel přináší portfolio, které se skládá z dokladů o účasti na DVPP, dokladů o aktivní účasti na rozvoji školy, spolupráci s komunitou školy. Ke komisionálnímu zkoušce učitel také předloží diplom (Pecyna, 2017a). Zkušební komise opět uděluje učiteli body od 0 do 10, pozitivní hodnocení je od 7 bodů výše.

Pokud učitel u komisionální zkoušce obstojí, stane se učitelem jmenovaným, kterému přísluší plat ve výši 144 % základu (Narožnik, 2018).

Učitel jmenovaný

Od ustanovení jmenovaným učitelem může učitel po čtyřech letech pedagogické praxe požádat ředitele o umožnění další stáže. Jmenovaný učitel, který má výborné profesní výsledky, může požádat ředitele o umožnění další stáže již po 2 letech pedagogické praxe od ustanovení.

Tato stáž trvá dva roky a devět měsíců, s cílem zlepšit efektivitu výuky. Pro uchazeče s titulem doktora je možné zkrátit délku stáže na rok a 9 měsíců. Aby se učitel mohl ucházet o vyšší stupeň kariérního systému, o stupeň učitele diplomovaného, musí být zaměstnán alespoň na půl úvazku v jedné nebo několika mateřských školách (Pecyna, 2017b).

Na počátku stáže učitel opět vypracuje plán rozvoje, nikoliv však již ve spolupráci s mentorem, ale samostatně, který předloží řediteli ke schválení. Ten jej buď schválí nebo neschválí či může požadovat úpravy. Tyto ředitelem požadované úpravy musí

začínající učitel plně akceptovat, plán rozvoje dle požadavků ředitele upravit a předložit k opětovanému schválení (Pecyna,2016a)

Po učiteli je vyžadováno, aby realizoval alespoň tři hodiny „otevřené výuky“ pro ostatní učitele dané mateřské školy a učitele-konzultanta nebo zástupce orgánu odpovědného za pedagogický dohled, se kterým má učitel po realizace výuky možnost zkonzultovat svůj výkon.

Od učitele na tomto stupni se žádá, aby realizoval pedagogickou činnost, která zvýší kvalitu školy, dělil se svými vědomosti a dovednostmi s dalšími učiteli, a dále se od učitele požaduje splnění dvou z těchto úkolů: vypracování inovačního programu školy, funkce mentora nebo učitele-metodického poradce, koordinátora projektu, koordinátora dobrovolníků, jazykové dovednosti v cizím jazyce na základní úrovni, publikace v časopise na téma vzdělávání, rozvoj dětí (Pecyna, 2017a)

Ukončení stáže

Po ukončení stáže učitel předkládá řediteli zprávu o realizaci rozvojového plánu.

K dosažení vyššího kariérního stupně učitel předstupuje před kvalifikační komisi, která se skládá z ředitele, mentora, zástupce orgánu odpovědného za pedagogický dohled, zástupce orgánu, který provozuje školu a třech expertů ze seznamu expertů Ministerstva národního vzdělávání. Ke kvalifikačnímu pohovoru si učitel přináší portfolio, které se skládá z dokladů o účasti na DVPP, kopie diplomu nebo osvědčení dokládající znalost cizího jazyka, dokladů o aktivní účasti na rozvoji školy, spolupráci s komunitou školy. Komise opět uděluje učiteli body od 0 do 10, pozitivní hodnocení je od 7 bodů výše.

Pokud učitel u kvalifikačního pohovoru obstojí, stane se učitelem diplomovaným, kterému přísluší plat ve výši 184 % základu (Narožnik, 2018).

Učitel diplomovaný

Je kariérním stupněm, který je nejvíce zastoupen mezi polskými učiteli, má jej 30,7 % učitelů mateřských škol v Polsku (GUS, 2017).

Učitelé diplomovaní, kteří ve svém oboru na tomto stupni pracují alespoň 10 let a jsou ve svém oboru považováni za experty, mohou získat čestný titul čestný profesor osvěty. Tento titul je udělován Ministerstvem národního vzdělávání. Tito učitelé obdrží při svém jmenování jednorázovou odměnu ve výši 18000 zł (Ustawa, 2018).

Kariérní stupně a práva učitele

Učiteli, který dosáhl stupně učitel jmenovaný nebo diplomovaný, je možné dát výpověď v případě likvidace školy, spáchání trestné činnosti, při zbavení svéprávnosti nebo z důvodu nemoci, která trvá 2 roky a více. Pokud ředitel nemůže tohoto učitele zaměstnat, učitel odchází na nečinný stav, při kterém 6 měsíců pobírá plat, a ředitel jej musí zaměstnat ihned, jak to bude možné (Ustawa, 2018).

Dle údajů ze školního roku 2016/17 více než třetinu učitelů mateřských škol tvořili učitelé diplomovaní, tj. 30,7 %. Učitelé jmenovaní tvořili 24,1 %, učitelé smluvní 27%, stážisti 10,3 % a učitelé bez kariérního stupně 8 % (GUS, 2017).

Kariérní stupně a finanční ohodnocení

Platy učitelů se odvíjí od získaného kariérního stupně, délky praxe, kvalifikace a úrovně vzdělání.

Platy učitelů mateřských škol jsou stejné jako platy učitelů na 1. stupni základní školy.

Tab 1. *Minimalní základní plat učitelů od 1.4. 2018 (v hrubém) (Sewastianowicz, 2018).*

	Magisterské vzdělání	Bakalářské vzdělání	Bakalářské vzdělání bez pedagogického zaměření, ukočení tzv.kolegia pro učitele nebo kolegia pro učitele cizích jazyků
Stážista	2417 zł	2127 zł	1877 zł
Učitel smluvní	2487 zł	2180 zł	1923 zł
Učitel jmenovaný	2824 zł	2461 zł	2160 zł
Učitel diplomovaný	3317 zł	2889 zł	2525 zł

Dále mohou učitelé v předškolních zařízeních dostávat tyto odměny (Ustawa, 2018):

- Za délku stáže – tato odměna je každému učiteli přičtena k jeho měsíčnímu platu. Poprvé učitel obdrží onu odměnu po 4 letech pedagogické praxe. Jedná se o 1% platu za každý odpracovaný rok, tedy po 4 letech pedagogické praxe učitel obdrží 4% z platu navíc ke svému měsíčnímu platu. Učitel může dostat maximálně 20 % z platu, po 20 odpracovaných letech již odměna na základě délky stáže neroste.
- Příplatek za práci na venkově, namalém městě – tato odměna je vyplácena učitelům, kteří pracují v obcích do 5000 obyvatel. Jedná se o jeden z motivačních příplatků, který motivuje učitele, aby raději nevolil práci ve větších městech, jelikož vesnické školy a školy v malých městech bojují často s nedostatkem učitelů. Jedná se o 10% z platu. Podmínkou pro vyplácení daného příplatku je aby učitel pracoval alespoň na půl úvazku. Tento příplatek je regulován zákonem, tj. článek 54 zákona 5 v Chartě učitele.
- Motivační příplatek – tento příplatek je vyplácen učitelům, kteří plní své pracovní povinnosti na vynikající úrovni dle hodnocení ředitele školy, vnášejí do školy inovace apod. Jeho výše není dána zákonem, ale záleží od města, pod které škola patří. Městská rada definuje výši příplatku a pravidla jeho vyplácení.
- Příplatek za vynikající práci učitele – tento příplatek v současné době učitelé ještě nedostávají, ale jeho vyplácení je uzákoněno od roku 2020. Tento příplatek bude vyplácen

diplovaným učitelům, kteří od získání stupně diplomovaného učitele odpracovali minimálně 3 roky, neustrnuli na svém vývoji, ale dále na sobě pracují a odvádějí vynikající práci dle hodnocení ředitele školy. Tento příplatek byl stanoven proto, že často docházelo k tomu, že když učitelé dosáhli nejvyššího kariérního stupně, tak se přestali profesně rozvíjet, jelikož si uvědomovali, že již dosáhli nejvyššího kariérního stupně spolu s nejvyšším možným platem. Tento příplatek bude v plné výši vyplácen od roku 2022. Poprvé dostanou učitelé tento příplatek v roce 2020 a to ve výši 95 zl., v roce 2021 to bude již 190 zl, v roce 2022 507 zl.

- Příplatek za funkci- jedná se o příplatky, které jsou vyhrazeny pro ředitele, zástupce ředitele a třídního učitele
- Příplatek za přesčasy
- Příplatek na prázdniny - učitelé mají každoročně nárok na dofinansování prázdnin a to až do výše 1000 zł. Při stanovování výše daného příplatku se nevychází z kvality práce daného učitele či délky jeho praxe, ale výše příjmu rodiny počítaného na jednoho člena rodiny.
- Příplatek za každé dítě ve výši 400 zł
- Příplatek za dojíždění-tento příplatek se vztahuje na osoby, které pracují v jiném městě, než bydlí

Další pracovníci v mateřské škole pracující s dětmi

Na jednu třídu, která je obvykle věkově homogenní (je třída dětí tříletých, čtyřletých, pětiletých a šestiletých) připadá vždy jeden učitel, kterému pomáhá povětšinou pomocný učitel.

Podle článku 61 školského zákona připadá na jednoho učitele maximálně 25 dětí. Pokud se ve třídě vyskytují také děti se speciálními vzdělávacími potřebami, pak je maximální počet dětí na jednoho učitele 20, přičemž v rámci tohoto celkového počtu 20 dětí může mít maximálně 5 speciální vzdělávací potřebu.

Asistent učitele

Asistent učitele je obvykle zaměstnáván, pokud je ve třídě dítě s kombinovaným postižením či počet dětí na třídu je vyšší než 25, pak je dle článku 61 školského zákona zaměstnáván také asistent učitele. Asistent učitele v mateřské škole pomáhá učiteli v péči, výchově i vzdělávání dětí. Asistent učitele v mateřské škole musí mít minimálně středoškolské vzdělání a rekvalifikační kurz Asistenta učitele.

Jeho povinností je:

- Pomáhat učiteli při řízené činnosti a práci s dětmi
- Pomáhá v úklidu didaktických pomůcek po řízené činnosti
- Pomáhá učiteli s oblékáním a svlékáním dětí v šatně
- Pomáhá učiteli v průběhu výletů, procházek, řízené činnosti, venkovních her
- Spolu s učitelem dohlíží na hygienu dětí
- Spolu s učitelem dohlíží na udržování pořádku
- Spolupracuje s učitelem při plánování činností (Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2013)

Pomocný učitel

Na rozdíl od učitele je pomocný učitel zaměstnán na základě Zákoníku práce. Pomocný učitel musí mít minimálně základní vzdělání.

Jeho povinností je:

- spolupracuje s učiteli a ředitelem,
- pomáhá v udržení pořádku, v úklidu
- Organizuje odpočinek dětí
- Učastní se procházek a výletů dětí
- Dbá o bezpečí a zdraví dětí
- Dbá o bezpečí a hygienu mateřské školy
- Pomáhá učiteli s oblékáním a svlékáním dětí v šatně
- Pomáhá se stravováním dětí
- Pomoc učiteli v průběhu řízené činnosti
- Pomoc dětem při hygienických činnostech
- Hlídá dítě, které náhle onemocnělo, do příchodu jeho rodičů
- Dohlíží nad bezpečností dětí v šatně
- Dohlíží na vydávání dětí rodičům a jejich odchod z mateřské školy
- Dbá o bezpečnost mateřské školy v průběhu provozní doby
- Dbá o bezpečnosti mateřské školy po provozní době (zjistit, zda nikde neteče voda, zda nejsou otevřena okna ...)
- Spolupracuje s učiteli při opravě mateřské školy (Zakres obowiązków, odpowiedzialności i uprawnień pomocy nauczyciela, online)

Závěr

V uvedené studii se věnuji kvalifikaci a vzdělávání učitele v mateřské škole v Polské republice. Vzdělávání učitelů, také i učitelé mateřských škol, se nachází nyní v přelomové fázi. Od října roku 2018 vchází v platnost nový zákon o vysokých školách, tzv. Ustawa 2.0, která s sebou ponese změny ve vzdělávání studentů pedagogických oborů, které budou postupně do roku 2021 zaváděny. Mezi důležité body této reformy patří např. vzdělávání učitelů bude pouze v rukou vysokých škol, které realizují také výzkumy v oblasti

pedagogických věd, dalším významným bodem je, že primární, preprimární a speciální pedagogika bude organizována jako pětileté magisterské studium (Müller, online)

V současné době se učitelé v Polsku cítí finančně podhodnocováni a stěžují si na nízkou prestiž svého povolání (Szmak, Walczak, 2015).

Stejně jako studenti pedagogických oborů zmiňují nízkou prestiž svého studijního oboru v očích veřejnosti i studentů jiných studijních oborů (Szmak, Walczak, 2015).

Na rozdíl od učitelů mateřských škol v České republice, však pro učitele v Polsku platí nutnost vysokoškolského vzdělání, což prestiž daného povolání zvyšuje. Negativem polského systému přípravy učitelů mateřských škol je neexistence středních pedagogických škol, které v Polsku fungovaly do roku 1970.

Motivační faktor pro studium učitelství a práci v této profesi představuje jistě kariérní systém, který také v České republice postrádáme, a který motivuje učitele především finančně. Funkční kariérový i platový řád podněcuje profesní rozvoj a růst učitele. Polský kariérní systém má však i přes jeho časté aktualizace svá negativa. Jedním z hlavních negativ je jeho přílišný formalismus a byrokratismus (Zormanová, 2015).

Literatura

BALCAREK, M.: *Rozwój opieki nad dzieckiem w Polsce w latach 1918-1939*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1978, s. 144.

BOBROWSKA-NOWAK W.: *Zarys dziejów wychowania przedszkolnego*, Warszawa, 1978.

CHODAKOWSKA, J.: *Wychowanie przedszkolne (1918-1939)* In: MIASO, J. (ed.): 1978 Warszawa: PAN, 1980.

DEREŇ E.: *Edukacja nauczycielska - przeszłość w terażniejszości - terażniejszość w przeszłości*[online]. c2011 [cit. 19. 09. 2018].

Dostupný

z WWW: <https://sites.google.com/site/ksztalcenienauczycieli/przeslosc-w-terazniejszosci---terazniejszosc-w-przeszlosci>

DEREŇ E.: *Organizacja kształcenia nauczycieli* [online]. c2011 [cit. 19. 09. 2018]. Dostupný

z WWW: <https://sites.google.com/site/ksztalcenienauczycieli/organizacja-ksztalcenia-nauczycieli>

GUS (Główny Urząd Statystyczny): *Oświata i wchowanie w roku szkolnym 2016/2017*. Informacje i opracowania statystyczne. Warszawa: Departement Badań Społecznych i Warunków Życia, Urząd Statystyczny w Gdańsku, 2017. ISSN 1506-056X.

GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia

https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5488/1/12/1/oswiata_i_wychowanie_w_roku_szkolnym_2016-2017.pdf

https://www.prawo.pl/oswiata/minimalne-wynagrodzenia-nauczycieli-w-2018-r_135198.html

JUNG-MIKLASZEWSKA, J.: *System edukacji w Rzeczpospolitej Polskiej*. Warszawa: Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej, 2000.

KAUTZ, T.: Przegląd systemu kształcenia nauczycieli w Polsce w latach 1945 – 2010 In: *Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej*. Roč. 52, č. 2 (185), 2011.

KLIM-KLIMASZEWSKA a T.ZACHARUK.: Vzdělávání učitelů předškolní výchovy v Polsku. In: KANCÍR, J., ZEĽOVÁ, V. (ed.):

Príprava učiteľov v procese školských reforiem. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta, 2009.

LEZANSKA, W.: *Kształcenie nauczycieli wychowania przedszkolnego w Polsce*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2015..

MINISTERSTWO PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich: *Krajowy standard kompetencji zawodowych. Asystent nauczyciela przedszkola*. Warszawa: Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, 2013

MÜLLER P.: Kształcenie nauczycieli po nowemu [online]. c2018 [cit. 19. 09. 2018]. Dostępny z: <https://www.rp.pl/Edukacja/303079914-Piotr-Muller-Kształcenie-nauczycieli-po-nowemu.html>

NAROZNIK M.: Koniec stażu i co dalej. In *Wychowanie Przedszkolne*, únor 2018

OBEHRHUEMER P., SHREYER I., NEUMANN M.J.: *Professionals in Early Childhood Education and Care Systems*. Opladen: Barbara Budrich Publisher, 2012, 525 s.

PECHARSKI, M.: *System oświatowy w Polsce Ludowej na tle porównawczym*. Warszawa: PAN, 1981, s. 13.

PECYNA M.: ABC nauczyciela kontraktowego In *Wychowanie Przedszkolne*, březen 2017, s.26-28

PECYNA M.: Plan rozwoju zawodowego nauczyciela przedszkola. Poradnik prawny nauczyciele i dyrektora przedszkola In *Wychowanie Przedszkolne*, č.7, 2016a s.34-35

PECYNA M.: Rola opiekuna stażu In *Wychowanie Przedszkolne*, listopad 2016b, s.42-44

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lipca 2018 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Dz.U. z 2018 r., poz. 1574)

SEWASTIANOWICZ M. *Minimalne wynagrodzenia nauczycieli w 2018 r. Podwyżka do 168 zł* [online]. c2018 [cit. 19. 09. 2018]. Dostępny z:

SYSLOVÁ Z., BORKOVCOVÁ I., PRŮCHA J.: *Péče a vzdělávání dětí v raném věku: Komparace české a zahraniční situace*. Praha: Wolters Kluwer, 2014.

SZAMK M., WALCZAK D: *Pozycja społeczno-zawodowa nauczycieli. Raport z badania jakościowego*. Warszawa: Insytut badań edukacyjnych, 2015,

SZEMPRUCH J.: *Pedeutologia. Studiumteoretyczno-pragmatyczne*. Impuls, Kraków, 2013.

ŚLEZIŃSKI K.: Elementy filozofii pedagogiki u Stanisława Karpowicza, *Polska Myśl Pedagogiczna*, č. 1, roč. 1 (2015)

US (Urząd Statystyczny w Gdańsku): *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2016/2017*, informacje i opracowanie statystyczne [online]. c2017 [cit. 22. 09. 2018]. Dostępny z:

USTAWA o ustroju szkolnictwa z dnia 11.III.1932, Dz. U. RP. Nr 38, poz. 389, 1932 r.

USTAWA z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2018 r. poz. 967) ogłoszono dnia 22 maja 2018 r.

WOSKOWSKI J. : *Socjologiczne problemy zawodu nauczycieli szkół podstawowych na Opolszczyźnie*, Opole, 1964

WROCZYŃSKI, R.: *Dzieje oświaty polskiej 1795 – 1945*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo. Naukowe, 1980.

Zakres obowiązków, odpowiedzialności i uprawnień pomocy nauczyciela[online]. c2018 [cit. 29. 09. 2018]. Dostupný z: [https://www.google.cz/search?ei=cIesW6vYA9HewALT-ojgBQ&q=pomocy+do+dzieci+w+przedszkolu+obowi%C4%85zk%C3%](https://www.google.cz/search?ei=cIesW6vYA9HewALT-ojgBQ&q=pomocy+do+dzieci+w+przedszkolu+obowi%C4%85zk%C3%9A)

Znowelizowana ustawa o systemie oświaty po zmianach z dnia 31 lipca 2018 roku [online]. c2018 [cit. 29. 09. 2018]. Dostupný z: [www:https://www.prawo.vulcan.edu.pl/przegdok.asp?qdatprz=akt&qplikid=1](https://www.prawo.vulcan.edu.pl/przegdok.asp?qdatprz=akt&qplikid=1)

ZORMANOVÁ L., SZAFRAŃSKA-GAJZDICA A: Příprava učitelů mateřských škol v Polsku In *Pedagogická revue* č.3, roč. 64, 2017, s.110-118

ZORMANOVÁ L.: Kariérní systém učitelů v Polsku In *Andragogická revue*, č.2/2015, roč, VII, s. 42-52